

Εθνική προτεραιότητα
η θέσπιση Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ)
και άλλων θαλασσιών ζωνών από την Ελλάδα

Του

BENIAMIN ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΝΟΓΛΟΥ

Διεθνολόγου¹

Μέλους της Διοικούσας Επιτροπής της ΠΟΣΔΕΠ

Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) μόνο πρόσφατα αντιμετωπίζεται ως εθνικό ζήτημα στην Ελλάδα. Το θέμα αυτό όμως θα έπρεπε να είχε απασχολήσει το δημόσιο διάλογο, τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες και τις εκάστοτε κυβερνήσεις ήδη από το 1982, οπότε υπογράφηκε (και από την Ελλάδα) η *Διεθνής Σύμβαση του 1982 για το (Νέο) Δίκαιο της Θάλασσας*, που τέθηκε σε ισχύ την 16.11.1994 (για την Ελλάδα από τον Ιούλιο 1995).

Ουσιαστικά, πρόκειται για το τεράστιο και ακατανόητο (με όρους ορθολογισμού και εθνικού συμφέροντος) έλλειμμα εφαρμογής και αξιοποίησης από την χώρα μας πολλών, παλαιών και νέων, θεσμών και δικαιωμάτων στις παρακείμενες θαλάσσιες περιοχές που την περιβάλλουν.

Ο θεσμός της ΑΟΖ αποτελεί μια επαναστατικού χαρακτήρα μετεξέλιξη του προϋφιστάμενου καθεστώτος της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας, που δημιούργησε έτσι μία ζώνη οικονομικής κυριαρχίας που φθάνει 200 ναυτ. μίλια από τις ακτές, παρέχοντας στα παράκτια κράτη αποκλειστικότητα πάνω σε κάθε φυσικό πόρο (ζώντα ή μη ζώντα, του ζωικού όσο και του φυτικού θαλάσσιου περιβάλλοντος) και σε κάθε οικονομική δραστηριότητα της Ζώνης, τόσο των υδάτων όσο και του βυθού-υπεδάφους της περιοχής της (που αρχίζει βέβαια μετά το τέλος της Αιγιαλίτιδας Ζώνης). Η περιοχή των 200 ν.μ. καλύπτει το 36% του παγκόσμιου θαλάσσιου χώρου (105 εκατ. τετραγωνικά μίλια), που ουσιαστικά εθνικοποιείται για οικονομικούς σκοπούς.

---

¹ Μόνιμος Λέκτορας της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, συγγραφέας της μοναδικής στην Ελλάδα μονογραφίας για το Νομικό Καθεστώς της ΑΟΖ (Εκδόσεις Σάκκουλα, 2001), 600 σελ. Εκλεγμένο Μέλος της Διοικούσας Επιτροπής της ΠΟΣΔΕΠ και του Δ.Σ του ΕΣΔΕΠ του Α.Π.Θ
Πρ. Δημοτικός Σύμβουλος και Αντιδήμαρχος Θεσσαλονίκης,
υποψήφιος Βουλευτής-Ευρωβουλευτής της Ν.Δ.

Σ' αυτή τη περιοχή άλλωστε βρίσκεται σχεδόν το σύνολο των μέχρι σήμερα γνωστών υποθαλάσσιων αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου (δηλαδή το 1/3 των παγκόσμιων αποθεμάτων), ενώ εκεί αλιεύεται περί το 95% των παγκόσμιων αλιευμάτων (δηλαδή περίπου το 25% των παγκόσμιων πρωτεϊνών) και πραγματοποιείται το 80% της θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας παγκοσμίως! Εκεί βρίσκεται και το 10% των παγκόσμιων πολυμεταλλικών κονδύλων, πλουσίων σε κρίσιμα μεταλλεύματα.

Μεγάλη σημασία αποκτούν άλλωστε και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, που ανήκουν πλέον αποκλειστικά στο παράκτιο κράτος, στα όρια της ΑΟΖ, όπως η ενέργεια από τα κύματα, τους ανέμους και τα θαλάσσια ρεύματα. Τέλος, αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, στα αποκλειστικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην ΑΟΖ θα ανήκει και κάθε μελλοντική νέα χρήση της θάλασσας που είναι ενδεχόμενο να προκύψει μέσω της τεχνολογικής εξέλιξης και θα έχει οικονομικό αποτέλεσμα. Εξαιρετικά σημαντική για την Ελλάδα είναι και η αποκλειστική δικαιοδοσία που προβλέπει η ΑΟΖ για την προστασία και διαφύλαξη του θαλάσσιου περιβάλλοντος από τη ρύπανση και που είναι κρίσιμη για τον ελληνικό τουρισμό, ιδίως στο Αιγαίο.

Συνολικά, η ΑΟΖ δημιουργεί ένα ιδιαίτερα συνεκτικό δεσμό μεταξύ της ξηράς και της θάλασσας, που υπολείπεται μεν του αντίστοιχου της πλήρους κυριαρχίας στην αιγιαλίτιδα ζώνη, καθώς ισχύουν στο χώρο της οι ελευθερίες της ανοιχτής θάλασσας, της ναυσιπλοΐας, της υπέρπτησης, της τοποθέτησης αγωγών και καλωδίων (εφόσον βέβαια δεν συγκρούονται με τα οικονομικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους), αλλά προσδίδουν στο παράκτιο κράτος ισχυρότατες εξουσίες ελέγχου της τεράστιας αυτής θαλάσσιας έκτασης, τόσο στον οικονομικό τομέα όσο και σε συναφείς τομείς άμεσα ή έμμεσα. Για παράκτια κράτη, μάλιστα, με εκτεταμένες ακτές και μεικτή αρχιπελαγική δομή, όπως η Ελλάδα, αυτά τα πλεονεκτήματα της ΑΟΖ καθίστανται κρισιμότερης σημασίας. Για την οικονομία, την ασφάλεια, το περιβάλλον, την επιστήμη και τελικά τον εθνικό χώρο και την διεθνή θέση της χώρας. Η θάλασσα, εκτός από «οδός» γίνεται πλέον και «θησαυρός» (*δεξαμενή φυσικών πόρων και ενέργειας*). Το μέλλον, υπό την επιρροή της επιστήμης και της τεχνολογίας, μπορεί να κρύβει απίστευτες εκπλήξεις και προκλήσεις σχετικά με το υγρό στοιχείο του πλανήτη.

Είναι πλέον ανεπίτρεπτο και ακατανόητο τα κυρίαρχα παράκτια κράτη να αμελούν να αξιοποιήσουν τα δικαιώματα που πληθωρικά τους παρέχει το Δίκαιο της Θάλασσας. Τα συντριπτικά περισσότερα παράκτια κράτη έχουν ήδη από πολλά χρόνια υιοθετήσει την ΑΟΖ (δηλαδή, τουλάχιστον 130 κράτη από το σύνολο των 149 παρακτίων κρατών που είχαν τη σχετική δυνατότητα).

Η Ελλάδα οφείλει λοιπόν, απέναντι στον λαό της και τις μελλοντικές γενιές της να αναμορφώσει συνολικά την θαλάσσια νομοθεσία της και να υιοθετήσει: 1) Ευθείες γραμμές βάσης για την μέτρηση των θαλασσιών ζωνών της (κερδίζοντας έτσι 3,3% θαλάσσιο χώρο ως εσωτερικά της ύδατα) και τα 24 ναυτ. μίλια ως όριο για τον χαρακτηρισμό των κόλπων της, 2) Αιγιαλίτιδα Ζώνη 12 ναυτ. μιλίων (σε ορισμένα σημεία του Αιγαίου θα μπορούσε ίσως να ισχύσει το όριο των 10 ν.μ.). Μόνο στο Αιγαίο η επέκταση αυτή, από τα 6 στα 12 ν.μ. θα αυξήσει τον εθνικό κυρίαρχο χώρο μας από το 43% περίπου που είναι σήμερα στο 71% περίπου! 3) Συνορεύουσα ζώνη 24 ν.μ. (και μέσα σ'αυτήν αρχαιολογική ζώνη) και 4) Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη 200 ν.μ. (που περιλαμβάνει ως βυθό-υπέδαφος και την Υφαλοκρηπίδα, μέχρι τα 200 ν.μ.). Όπου οι ζώνες αυτές συναντώνται (δηλαδή επικαλύπτονται) με αντίστοιχες ζώνες γειτονικών κρατών, θα υπάρξει οριοθέτηση με βάση την αρχή της μέσης γραμμής/ίσης απόστασης, ή άλλη μέθοδο, μέσω διαπραγμάτευσης ή δικαστικής επίλυσης.

Αντ' αυτών δυστυχώς η Ελλάδα, επί 34 χρόνια, δεν έχει αναμορφώσει το καθεστώς των θαλάσσιων δικαιωμάτων της. Αιτίες ή προσχήματα: Το «φοβικό σύνδρομο» απέναντι στην Τουρκία και τις απειλές πολέμου που εκτοξεύει, η αμφιθυμία, η μη ετοιμότητα ή η αναποφασιστικότητα των πολιτικών ηγεσιών για την ανάληψη ουσιαστικών πρωτοβουλιών, ιδίως στην εξωτερική πολιτική, που, εκτός από τα μεγάλα πλεονεκτήματα, ίσως προς στιγμή να υποκρύπτουν και κάποιους κινδύνους (π.χ. ένταση με την Τουρκία). Τέλος, η μη επαρκής μελέτη ή μη ορθή αξιολόγηση και κατανόηση των νέων θεσμών του δικαίου, όπως η ΑΟΖ.

Η συνολική αναμόρφωση του κράτους που, με αφορμή την οικονομική κρίση, επιχειρείται στην Ελλάδα την περίοδο αυτή, αποτελεί μια εξαιρετική ευκαιρία για την λήψη των μέτρων που η χώρα μας παρέβλεψε αδικαιολόγητα να λάβει στο παρελθόν.

Έτσι, με την ΑΟΖ, θα τριπλασιαστεί (494.000 τ.χλμ. θαλάσσιος χώρος) ο εθνικός μας χώρος, θα διασφαλισθούν σοβαρότατοι (καθ' όλες τις ενδείξεις) ενεργειακοί πόροι (πετρέλαιο, φυσικό αέριο), θα ελεγχθούν οι παραδοσιακές θάλασσες όπου έδρασε επί χιλιετίες ο Ελληνισμός, θα αυξηθεί η ασφάλεια και η συνοχή του ηπειρωτικού με τον νησιωτικό μας χώρο και θα αποσαφηνιστούν τα θαλάσσια σύνορα της Ελλάδος. Εξάλλου, με την καθιέρωση και Συνορεύουσας Ζώνης θα παταχθεί ευκολότερα η λαθρομετανάστευση και η αρχαιοκαπηλία.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την υιοθέτηση της ΑΟΖ είναι, ταυτόχρονα τουλάχιστον, να επεκταθεί μέχρι τα 12 ν.μ. και το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης μας (που έχει ισχυρότερο καθεστώς πλήρους κυριαρχίας), καθώς από το εξωτερικό όριο της αιγιαλίτιδας ζώνης και μετά αρχίζει η περιοχή της ΑΟΖ ή της Υφαλοκρηπίδας,

που έχουν ασθενέστερο καθεστώς, μόνο οικονομικής κυριαρχίας, που είναι όμως σημαντικότερη για τα κράτη. Με την επέκταση της χωρικής θάλασσας θα υπάρξει πλέον ενιαίο πλάτος και για τον εθνικό εναέριο χώρο μας.

Κάποιες απόψεις υποστηρίζουν την μη καθιέρωση ΑΟΖ αλλά την αξιοποίηση μόνο της Υφαλοκρηπίδας. Τι απαντάμε σ' αυτούς;

- 1) Μολονότι το κύριο οικονομικό αντικείμενο σήμερα βρίσκεται στο υπέδαφος της ΑΟΖ (δηλ. στην Υφαλοκρηπίδα), δεν πρέπει να υποβαθμίζεται το όφελος από την αποκλειστική αλιεία που θα ασκεί η Ελλάδα στα ύδατα όλης της ΑΟΖ της. Άλλωστε, χώρες όπως η Ισλανδία, το Περού, η Νορβηγία κλπ., οφείλουν σε σημαντικό βαθμό την οικονομική τους ανάπτυξη στον τομέα της αλιείας. Επίσης, η παραγωγή ενέργειας από τον θαλάσσιο χώρο (ήπιες ή ανανεώσιμες πηγές ενέργειας) και βέβαια η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, αποτελούν πολύτιμα οφέλη της ΑΟΖ.
- 2) Η εξέλιξη της τεχνολογίας μπορεί να επιυψώσει στο μέλλον εκπλήξεις ως προς την οικονομική αξιοποίηση των υδάτων και του βυθού-υπεδάφους της θάλασσας που σήμερα ίσως ούτε καν μπορούμε να φανταστούμε.
- 3) Αν αποφασισθεί (κακώς βέβαια) η μη επέκταση της Αιγιαλίτιδας Ζώνης πέραν των 6 ν.μ. (προφανώς μόνο στο Αιγαίο), τότε η ΑΟΖ παρέχει ένα ενδιάμεσο καθεστώς εξουσιών στη χώρα μας που μπορεί να υποκαταστήσει τον έλεγχο που θα ασκούσαμε στην Αιγιαλίτιδα Ζώνη.

Είναι σημαντικό να τονισθεί ότι, καθώς τα νησιά (με εξαίρεση τις ακατοίκητες ή μη-οικονομικά αυτόνομες βραχονησίδες) έχουν δική τους ΑΟΖ (άρθρο 121 της Σύμβασης του 1982), όλα τα κατοικημένα Ελληνικά νησιά (και του Ανατολικού Αιγαίου και βέβαια το Καστελλόριζο) θα έχουν την δική τους ΑΟΖ. Άρα, στο Αιγαίο, το σύνολο της περιοχής (από τις ηπειρωτικές ακτές της Ελλάδος μέχρι τα ελληνικά νησιά του Ανατ. Αιγαίου), θα αποτελέσει Ελληνική ΑΟΖ (χωρίς να θιγεί βέβαια η ναυσιπλοΐα και τα άλλα δικαιώματα επικοινωνίας της Τουρκίας ή των τρίτων κρατών).

- 4) Επίσης, η ΑΟΖ θα πρέπει να καθιερωθεί και σ' όλες τις άλλες παρακείμενες θάλασσες της χώρας μας, δηλαδή Ιόνιο, Λιβυκό και ανατολικά της Κρήτης.
- 5) Το κριτήριο της απόστασης από την ακτή, που είναι κυρίαρχο στην ΑΟΖ για την οριοθέτησή της με άλλες επικαλυπτόμενες ΑΟΖ, δίνει σοβαρό πλεονέκτημα (ιδίως αν το θέμα λυθεί από Διεθνές Δικαστήριο) στην ΑΟΖ, απέναντι στην οριοθέτηση απλώς γειτονικών Υφαλοκρηπίδων, όπου λόγω των γεωλογικών στοιχείων που παραμένουν στην έννοιά της (βέβαια κυρίως πέραν των 200 ν.μ.) θα μπορούσαν να εφαρμοσθούν ευκολότερα αποκλίσεις στην

αρχή της μέσης γραμμής/ίσης απόστασης, με βάση γεωλογικά χαρακτηριστικά του βυθού και την αρχή της ευθυδικίας. Αυτό μάλιστα το πλεονέκτημα ενισχύεται ενόψει και του ενιαίου ορίου, τόσο για τον βυθό όσο και για τα ύδατα, που έχει εφαρμοσθεί στις οριοθετήσεις ΑΟΖ, στην συντριπτική πλειοψηφία των διεθνών προηγούμενων που υπάρχουν.

- 6) Εφόσον κάποτε, προφανώς, θα οριοθετηθεί η Υφαλοκρηπίδα με όλα τα γειτονικά μας κράτη, είναι σαφώς προσφορότερο να οριοθετηθούν ταυτόχρονα και τα ύδατα, δηλ. συνολικά η ΑΟΖ.

Ο συντάκτης του παρόντος άρθρου υποστηρίζει ήδη από τη δεκαετία του 1980 (πρώτος στην Ελλάδα) τα πλεονεκτήματα και την ανάγκη θέσπισης ΑΟΖ από την Ελλάδα (δημοσιευμένες εισηγήσεις μου στα Πανελλήνια Συνέδρια της Ελληνικής Εταιρείας Διεθνούς Δικαίου το 1986 στη Θεσσαλονίκη, του Ελληνικού Κέντρου Ευρωπαϊκών Μελετών το 1994 στη Ρόδο, στη Διδακτορική Διατριβή μου για το Νομικό Καθεστώς της ΑΟΖ το 1998 και εφεξής). Δυστυχώς χωρίς ανταπόκριση!

Υπήρξαν ευτυχώς οι θετικότερες πρωτοβουλίες της Κύπρου που θέσπισε ΑΟΖ το 2004 (αν και κατεχόμενη κατά το 37% του εδάφους της και απειλούμενη από την Τουρκία) και προέβη σε οριοθετήσεις της με τις αντίστοιχες ζώνες της Αιγύπτου (2003), του Λιβάνου (2007) και του Ισραήλ (2010) και στη συνέχεια άρχισε τη διεξαγωγή ερευνών με εντυπωσιακά αποτελέσματα (πλέον προχωράει και σε αναθέσεις εκμετάλλευσης).

Με τη μη εφαρμοσθείσα ακόμη με ευθύνη της Αλβανίας, ελληνοαλβανική οριοθέτηση του 2009 για «όριο πολλαπλών χρήσεων» (δηλαδή και για την ΑΟΖ αφότου θεσπιστεί) στο Ιόνιο, αλλά και με τον νόμο 4001/2011, έγιναν τα πρώτα βήματα που αφορούν και μια μελλοντική ανακήρυξη ΑΟΖ από την Ελλάδα. Έτσι διεκδικήθηκαν, μέχρι τη μέση γραμμή, με τις απέναντι θαλάσσιες και υποθαλάσσιες περιοχές των γειτονικών με την Ελλάδα χωρών (Αλβανίας, Ιταλίας, Λιβύης, Αιγύπτου, Κύπρου, Τουρκίας) οι περιοχές που αποτελούν την υφαλοκρηπίδα και την μελλοντική ΑΟΖ της Ελλάδας. Την περίοδο 2012-14 προετοιμάστηκαν και έγιναν οι πρώτες έρευνες στο Ιόνιο και το Λιβυκό Πέλαγος (νοτίως της Κρήτης) με ιδιαίτερα θετικές ενδείξεις για την ύπαρξη υδρογονανθράκων. Έγιναν επίσης και συνεχίζονται διπλωματικές επαφές για την επίτευξη οριοθετήσεων με την Αίγυπτο και τη Λιβύη αλλά και με την Ιταλία (για την επέκταση της οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας που έγινε το 1977 και για την ΑΟΖ αφότου θεσπιστεί), αλλά και με την Αλβανία για το γνωστό θέμα.

Ποτέ λοιπόν δεν είναι αργά! Χρειάζεται, βέβαια, γνώση, οργάνωση, αποφασιστικότητα, ετοιμότητα για τις δυσκολίες και αξιοποίηση διεθνών συσχετισμών. Το κράτος και το πολιτικό σύστημα, όμως, οφείλουν προς το λαό και το έθνος μας να διασφαλίσουν και να αξιοποιήσουν άμεσα τους φυσικούς πόρους και το θαλάσσιο οικοσύστημα των παρακείμενων θαλασσών μας και τα δικαιώματα που μας παρέχει πληθωρικά το διεθνές δίκαιο.

Δυστυχώς, ακόμη και σήμερα, η Ελλάδα παραμένει πραγματικά το τελευταίο από τα 149 παράκτια κράτη στην υφήλιο ως προς τις θαλάσσιες ζώνες, καθώς δεν έχει θεσπίσει παρά μόνον την αιγιαλίτιδα ζώνη (χωρικά ύδατα) των 6 ν.μ.! Ας σημειωθεί ότι η Τουρκία θέσπισε ήδη από το 1964 αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ν.μ. στον Εύξεινο Πόντο και στις νότιες Μεσογειακές ακτές της (διατηρεί για ευνόητους λόγους 6 ν.μ. στο Αιγαίο), ενώ έχει θεσπίσει από το 1986 ΑΟΖ στον Εύξεινο Πόντο και την οριοθέτησε με την (πρώην) Σοβιετική Ένωση το 1988!

Έχει έλθει πλέον ο χρόνος να σταματήσει αυτή η ιδιότυπη «εθνική μας μοναξιά» και να προχωρήσει η καθιέρωση όλων των θαλάσσιων ζωνών από τη χώρα μας η οποία, έχοντας περί τα 16.000 χλμ. ακτών, μεγάλο μέρος της επικράτειας της νησιωτικό, και λαμπρή μακραίωνη σχέση με τη θάλασσα, εξαρτά μείζονα συμφέροντα της ίδιας της επιβίωσής της, από τις παρακείμενες θαλάσσιες περιοχές της.

*Ο Βενιαμίν Καρακωστανόγλου, είναι μόνιμος Λέκτορας της Νομικής Σχολής Α.Π.Θ., πρ. Αντιδήμαρχος Θεσσαλονίκης και υποψήφιος βουλευτής-ευρωβουλευτής της Νέας Δημοκρατίας